

INNBYGG

Hvordan gjøre innbyggermedvirkning
i bolig- og nabolagsutvikling?

Denne rapporten er laget av Byantropologene, i forbindelse med det Husbanken-finansierte prosjektet INNBYGG — innbyggermedvirkning i bolig- og nabolagsutvikling.

Prosjektleder: Katja Btaseth

Prosjektmedarbeidere: Rune Kvernmo, Catharina Sletner og Marcus Finn

Alle bilder, figurer og illustrasjoner er egenprodusert, med mindre annet er oppgitt.

15. januar 2022

byantropologene.no

FORORD

I prosjektet INNBYGG har vi samarbeidet med Nittedal og Drammen kommune, som har deltatt som prosjektkommuner.

Vi har i arbeidet med prosjektet tatt utgangspunkt i konkrete mennesker med konkrete ønsker, forutsetninger og behov. Gjennom deres historier og erfaringer har vi løftet frem tematikker som vil være gjenkjennbare for mange rundt om i landet, som kan dra nytte av denne rapporten. Vi anser at både tematikkene, samt utfordringer, muligheter og anbefalinger som presenteres i denne rapporten, vil kunne ha overføringsverdi for en lang rekke norske kommuner.

En kommuneansatt kan ha særlig interesse av å lese dette enten om det skal bygges nye boliger for mennesker med funksjonsnedsettelser i kommunen, eller dersom kommunen ønsker å utvikle en ny, lokal plattform for innbyggerinvolvering.

Rapporten er generelt interessant for alle som jobber med innbyggermedvirkning og organisasjonsutvikling i norske kommuner, da vi har jobbet med å avdekke utfordringer og muligheter på veien til nye konsepter for medvirkning. Helt til slutt i rapporten finner du oversikt over metoder som har blitt benyttet i INNBYGG.

INNHold

FORORD	4
--------------	---

1 – BAKGRUNN	6
--------------------	---

Om prosjektet INNBYGG.....	6
----------------------------	---

Metode og målgrupper	7
----------------------------	---

2 – TIDLIG MEDVIRKNING I OMSORGSBOLIGER	10
---	----

Innbyggerreise for utvikling av omsorgsboliger	10
--	----

Funn fra Nittedal	11
-------------------------	----

Tematikker knyttet til utvikling av omsorgsboliger.....	16
---	----

3 – NYE KANALER FOR MEDVIRKNING	26
---------------------------------------	----

Innbyggerreise for utvikling av nye medvirkningskanaler	26
---	----

Funn fra Nærutvalget i Drammen	27
--------------------------------------	----

Tematikker knyttet til utvikling av nye kanaler for innbyggermedvirkning.....	36
--	----

4 – ANBEFALINGER FOR INNBYGGERMEDVIRKNING I NORSKE KOMMUNER	44
--	----

METODER FOR INNBYGGERINVOLVERING	45
--	----

Nærmiljøvandring	46
------------------------	----

Dybdeintervjuer	47
-----------------------	----

Verksted for utvikling av innbyggerreise	48
--	----

SWOT-analyse	49
--------------------	----

1 – BAKGRUNN

Om prosjektet INNBYGG

INNBYGG er fullfinansiert gjennom tilskudd til boligsosiale tiltak fra Husbanken, og bygger på Byantropologenes erfaringer fra Husbanken-prosjektet 'Boligbygging med sosial bærekraft' fra 2020, gjennomført i samarbeid med Tingvoll, Nittedal og Drammen kommune. Sammen med kommuneansatte, innbyggere og utbyggere i de tre kommunene utviklet Byantropologene nye metoder, verktøy og prosesser til veiviseren.no, som ble overlevert Husbanken i desember 2020.

Byantropologene fikk i 2021 midler til å videreføre samarbeidet med Nittedal og Drammen, gjennom prosjektet INNBYGG. Vi har jobbet med nye former for innbyggermedvirkning i utvikling av boliger og nabolag. Prosjektet bygger på forskning og empiri som viser at innbyggere har behov for enklere og tidligere tilgang til informasjon, samt muligheter til å medvirke, påvirke og planlegge fremtiden i sine nabolag. INNBYGG sentrerer rundt kommunal organisasjon, kultur og struktur, men handler først og fremst om å sikre innbyggernes ovennevnte muligheter til medvirkning. Det overordnede målet er å sikre bolig til alle som trenger det, særlig de som har behov for spesiell tilrettelegging for å kunne få seg en egnet bolig.

Bilder fra felles samling 27. oktober 2021, med deltakere fra Nittedal og Drammen kommune.

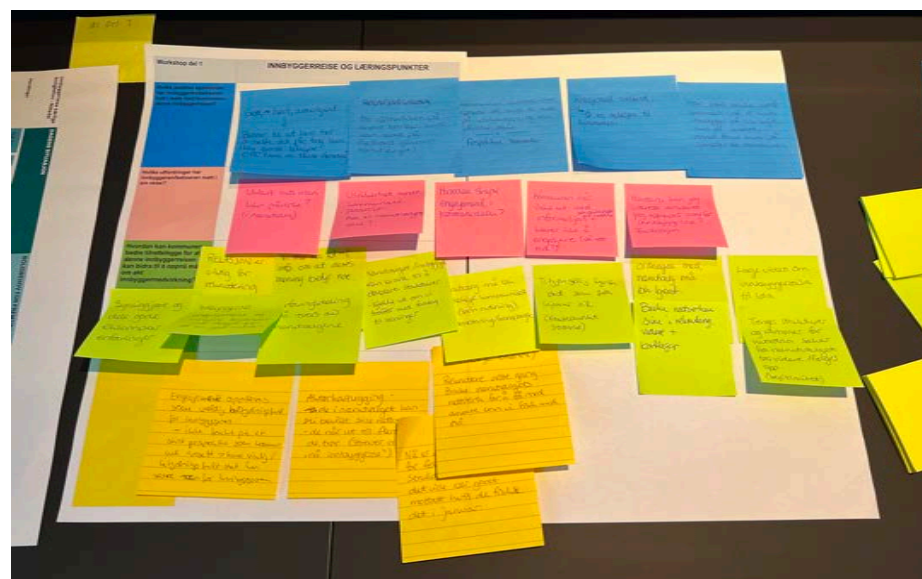
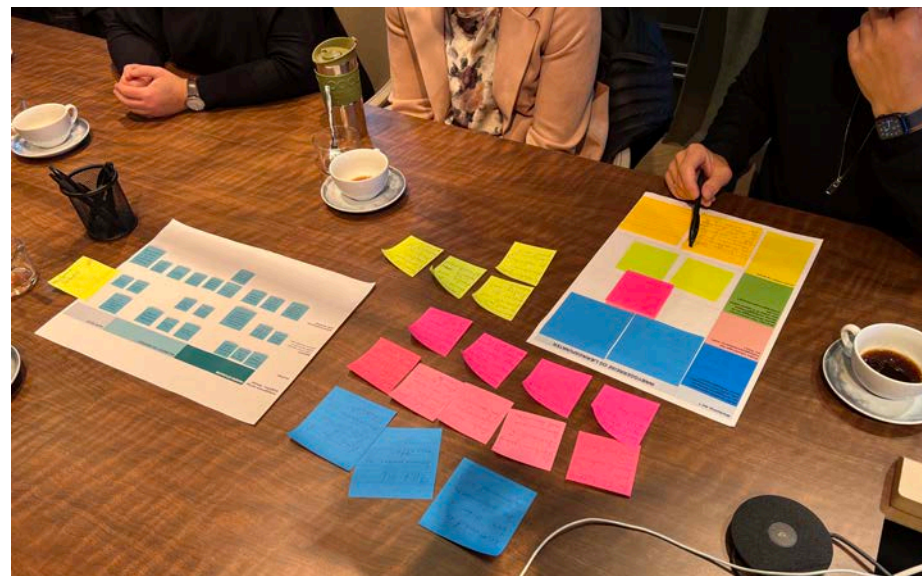
Metode og målgrupper

I INNBYGG har vi benyttet flere ulike kvalitative metoder for å få best mulig innsikt i de to kommunenes arbeid med innbyggermedvirkning i bolig- og nabolagsutvikling. Disse metodene er beskrevet nærmere i det siste avsnittet i denne rapporten 'Metoder for Innbyggerinvolvering'.

Casene vi har jobbet med i Nittedal og Drammen er to svært ulike caser, som på hver sin måte vil kunne ha overføringsverdi til andre kommuner. I begge tilfellene har vi brukt innbyggerreise for å illustrere hvordan en innbyggers møte med kommunen kan se ut fra start til slutt. Vi vil vie disse innbyggerreisene mer oppmerksomhet i neste kapittel.

Ansatte i begge prosjektkommunene har bistått underveis med generell koordinering og rekruttering til dybdeintervjuer. Kommunen har i tillegg vært tilgjengelig på e-post og telefon ved eventuelle spørsmål som har dukket opp. Ansatte fra begge prosjektkommunene og representanter fra Husbanken møttes til en felles samling på Telegrafan i Oslo den 27. oktober 2021. Hensikten med samlingen var å utveksle erfaringer og ideer som har kommet frem i de respektive prosessene, for å kunne lære av hverandre.

Alle funn som presenteres i denne rapporten er anonymisert.

Arbeid med innbyggerreise. Bilder fra felles samling 27. oktober 2021, med deltakere fra Nittedal og Drammen kommune.

Case, metode og målgrupper i Nittedal

På bakgrunn av INNBYGGs formål, nevnt innledningsvis i denne rapporten, diskuterte vi sammen med nøkkelpersoner i Nittedal kommune valg av casestudie for prosjektet. Vi endte med å se nærmere på en kommunal tomt i Svartkruttveien, hvor det planlegges for boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse som har særlig behov for oppfølging og skjerming i sin hverdag. I samtalene med de kommuneansatte diskuterte vi hvilke målgrupper som ville være relevante å nå ut til, samt hvilken gevinst Nittedal kommune skulle sitte igjen med ved prosjektets slutt.

I Nittedal ble vi enige om å se nærmere på den enkelte innbyggers opplevelse av både nåværende bosituasjon, og boligbehov i fremtiden. I innsiktsfasen valgte vi derfor å gjennomføre en mengde semi-strukturerte dybdeintervjuer som vektla de enkeltes historier. Intervjuformen var åpen og på intervjudeltakernes premisser. Kommuneansatte i Nittedal valgte ut fire aktuelle kandidater til innflytting i det fremtidige boligprosjektet i Svartkruttveien. Gjennom å snakke med deres pårørende og ansatte som kjenner dem godt, fikk vi muligheten til å bli godt kjent med beboernes forutsetninger, utfordringer og behov. I tillegg til disse dybdeintervjuene, dekket vi naboperspektivet gjennom å besøke Kruttverket borettslag, et lite steinkast ovenfor tomten i Svartkruttveien. For å forstå hvordan denne medvirkningen på best mulig måte kan få verdi i det videre arbeidet, undersøkte vi kultur og struktur for medvirkning i kommunen, gjennom dybdeintervju med ansatte i forskjellige avdelinger.

Katja Bratseth og Rune Kvernmo fra Byantropologene foran deler av tomten i Svartkruttveien slik den fremstår i dag.

Case, metode og målgrupper i Drammen

Etter en omfattende kommunesammenslåing i 2020, har nye Drammen kommune etablert lokale nærutvalg, plassert ute i de ulike kommunedelene. Nærutvalgene består av åtte innbyggerrepresentanter og fire folkevalgte, samt en observatør fra ungdommen. Fire av innbyggerplassene i nærutvalget er satt av til innbyggere som vil bidra til et attraktivt lokalmiljø for barnefamilier, ungdom, seniorer og personer med funksjonsnedsettelse. Nærutvalgene skal fungere som en lyttepost og et talerør for lokalbefolkningen, og et bindeledd mellom lokalsamfunn, kommuneadministrasjon og kommunepolitikk. Nærutvalgets form er fortsatt i utvikling, og derfor en egnet case for å kartlegge Drammen kommunes interne kultur og struktur når det gjelder å ta imot og forvalte innspill fra lokalbefolkningen. Byantropologene har høsten 2021 dermed fulgt Nærutvalget i kommunedel 7, som dekker nærområdene Strømsø, Grønland, Marienlyst, Brandengen og Tangen.

Vi har benyttet oss av ulike kvalitative metoder i møte med både innbyggere i Nærutvalget og ellers i kommune-delen, samt i møte med ansatte og politikere i kommunen. Vi har blant annet gjennomført deltagende observasjon av et nærutvalgsmøte, idéverksteder, nærmiljøvandring med innbyggere i kommunedelen, samt dybdeintervjuer med politikere og ansatte i kommunen. Vi har blitt godt kjent med hvordan Nærutvalget jobber, samt fått innblikk i

øvrige innbyggers, politikeres og kommuneansattes perspektiver på områdeutviklingen generelt, og Nærutvalget spesielt.

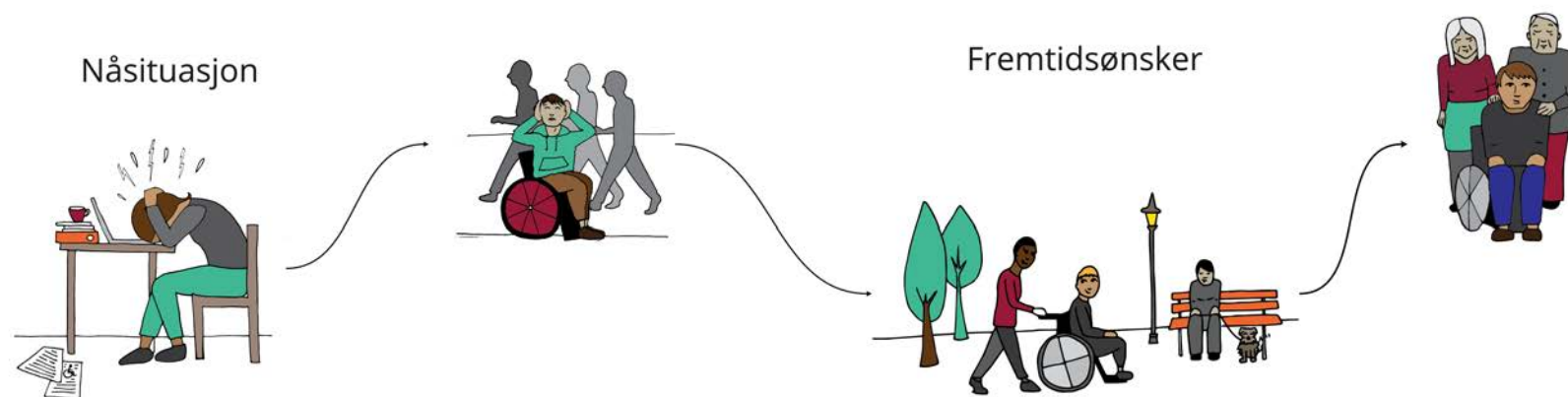

Deltagende observasjon på Nærutvalgets første fysiske møte i august 2021, der de fikk besøk av en av boligutviklerne som planlegger å bygge nye boliger i kommunedelen.

2 – TIDLIG MEDVIRKNING I OMSORGSBOLIGER

Innbyggerreise for utvikling av omsorgsboliger

Denne innbyggerreisen gir et innblikk i nåværende boligsituasjon og fremtidige boligbehov, sett fra et brukerperspektiv i Nittedal kommune. Dette er ikke én spesifikk persons opplevelser, men summen av opplevelser som har dukket opp gjennom intervjuer og andre kvalitative metoder benyttet i prosjektet. Innbyggerreisen inkluderer både pårørendes og beboeres behov.

Krevende å kommunisere med kommunen:

«Det kreves jo en hel avhandling bare for å få parkeringsbevis!»

Stort problem at beboere i dag går gjennom hans bolig:
«Det forstyrrer måltider og andre aktiviteter.»

Forutsigbarhet og trygghet:
«Så lenge han kjenner folkene som er med, skal det gå bra å bytte bolig.»

Foreldrene er engstelige for at ingen passer på når de faller bort, og at barnet bare skal bli «plassert et sted».

Funn fra Nittedal

I Nittedal har vi i forbindelse med INNBYGGER-prosjektet gjennomført en tidlig medvirkningsprosess, sammen med pårørende og ansatte som er tett på innbyggere med omsorgsbehov, og som kommunen har utpekt som potensielle beboere i et nytt boligprosjekt. Innbyggerne er i aldersgruppen 30 til 40 år, og har store omsorgsbehov grunnet nedsatt funksjonsevne. Halvdelen av disse innbyggerne bor i dag i tilrettelagte boliger utenfor kommunen, den andre halvdelen av innbyggerne bor i boliger i kommunen som ikke anses som optimale for dem.

Vi har intervjuet pårørende og ansatte til disse innbyggerne, da innbyggerne selv har liten mulighet for å uttrykke egne behov og ønsker gjennom samtaler, som i et 'dybdeintervju'. De pårørende og ansatte, som vi har intervjuet, har vi enten møtt i innbyggernes nåværende boliger, hjemme hos de pårørende, på personalbasen til de ansatte eller gjennom digitalt møte. 'Dybdeintervju' som metode blir nærmere beskrevet i rapportens siste kapittel.

Innsiktene som har kommet frem gjennom arbeidet, kan være gjenkjennbare for flere andre norske kommuner. I det følgende kommer en oppsummering av funn fra intervju med pårørende og ansatte som er tett på innbyggere med omsorgsbehov.

Hovedtematikker

- Opplevelse av trygghet og god kommunikasjon med kommunen
- Tilhørighet til hjemkommunen
- Utdaterte botilbud med institusjonspreg
- Behov for kompetent personale som kjenner beboeren godt
- Behov for skjerming
- Frykt for at barna skal oppleve vedvarende dårlig råd som følge av høye bortgifter

Trygghet og kommunikasjon

De pårørende til innbyggere med behov for omsorg og særlig tilrettelagt bolig har et stort behov for å oppleve trygghet. Trygghet i denne sammenheng betyr å vite at det voksne barnet deres blir godt tatt vare på og har et godt botilbud, i tillegg til å føle seg ivaretatt i dialog med kommunen. Det er viktig for de pårørende å bli inkludert i den videre prosessen, og de ønsker gjerne å kunne bidra med konkrete innspill etter hvert som prosjektet tar form.

De pårørende har delt mange sterke historier med oss gjennom dette innsiktsarbeidet. Dette er mennesker som har levd med en stor ansvarsbyrde over lang tid. De forteller om søvnløse netter i 15-20 år, og sammenligner situasjonen med å forsørge en to-åring som aldri blir eldre. På et tidspunkt har foreldrene ønsket å gi omsorgsansvaret videre til kommunen, men har flere ulike opplevelser av at det ikke er så enkelt, selv om deres voksne barn nå bor i egen bolig.

Noen pårørende er engstelige for fremtiden, og hva som skal skje med barnet deres etter hvert som de selv blir eldre og en dag forsvinner. Usikkerhet bidrar til skyldfølelse for ikke å gjøre nok selv. Foreldrene uttrykker et sterkt ønske om at situasjonen deres blir tatt på fullt alvor, og at barna deres får det bo-, aktivitets- og omsorgstilbudet som de trenger og har krav på.

«Jeg håper kommunen ser på barnet vårt som et menneske, ikke bare en budsjettpost.»

– Pårørende

Tilhørighet

Av de fire beboerne, er det flere som i dag står på venteliste for å kunne vende tilbake til hjemkommunen. De pårørende vi snakker med gir uttrykk for at både de selv og deres barn har et sterkt ønske om å flytte til egen egnet bolig i hjemkommunen.

Enkelte pårørende opplever en lite egnet bosituasjon for barna sine der de bor i dag, og synes det er mer praktisk i hverdagen å ha barnet sitt nærmere deres hjem. I tillegg handler ønsket om tilhørighet til hjemstedet, og muligheten til å kunne leve livet sitt der man føler seg hjemme.

Utdaterte og institusjonspregede botilbud

I samtalene om boligbehov, bruker både pårørende og ansatte begrepet *institusjonspreg*, oftest med negativt fortegn. Institusjonspreg handler i dette tilfellet både om fysisk utforming, kultur i bosituasjonen og turnusen for personalet. Ofte kan de fysiske omgivelsene påvirke kulturen på stedet, og gi et såkalt negativt institusjonspreg.

Flere forteller om, og viser oss utdaterte bofellesskap som er preget av slitasje og mangelfull modernisering. Mange av rommene er for små til å kunne bevege seg fritt rundt i med store hjelpemidler, og særlig for mennesker med nedsatt kognisjon og motorikk. Det er heller ikke nok oppbevaringsplass til disse hjelpemidlene.

Det nevnes eksempler på beboere som bor tett oppå hverandre, og personale som går inn og ut fra de ulike leilighetene uten forvarsel. Det er lytt mellom rommene, noe som i praksis ikke gir nok privatliv. Både pårørende og ansatte ønsker at hver enkelt bolig skal oppleves som et fullverdig hjem, hvor beboeren kan velge å være for seg selv på sine egne premisser, eller oppsøke fellesområder og være sosial om det føles mest riktig den dagen.

«Hen bor i ett stort bofellesskap, der alle kan gå inn til hverandre. I stellesituasjoner kan det plutselig komme noen inn og kikke i skapene. Etter en slik hendelse kan hen kommunisere til personalet at det som skjedde ikke er greit.»

– Ansatt

Personale

Boligen er ikke bare det fysiske, men også folkene som jobber der. Sammen med beboerne, er det de ansatte som skaper stedet. Det er viktig at de ansatte har gode fasiliteter, som kontor og møterom, men også et eget rom for hvile.

Et hjemmekoselig hjem.
Bilde tatt hos en film- og musikkinteressert beboer.

De pårørende påpeker at det viktigste, sett fra deres perspektiv, er gode nok lønninger og arbeidsvilkår for de ansatte, så de ønsker å bli værende i jobben sin. Det vil kunne bidra til å skape forutsigbarhet og trygghet både for de ansatte, for beboeren og de pårørende. Det vil kunne forebygge sykdom, og sørge for kontinuitet i personalgruppen, noe som vil kunne være mindre belastende og kostnadsbesparende for kommunen.

Undersøkelsesdeltakerne nevner *medlevertturnus*, og fordeler og ulemper med denne. Medlevertturnus er en turnusordning der turnusordning hvor de ansatte i en bolig har vakter som går over flere døgn. Turnusordningen anses som positiv fordi den skaper en tett relasjon mellom ansatt og bruker, og gir kontinuitet i hverdagen. I kommunal sektor er det vanligere med en tredelt turnus med dag-, kvelds- og nattskift. Denne gir flere vaktbytter i løpet av en dag, noe som kan være en kime til uro for beboere som trenger stabilitet i hverdagen. Noen av undersøkelsesdeltakerne mener at en slik medlevertturnus kan motvirke det såkalte institusjonspreget nevnt i forrige avsnitt.

«Vi jobber fire døgn i strekk og har en uke 'av'. De dagene du er på jobb, lever du livet ditt sammen med beboeren, med alle store og små gjøremål som hører med. Det gir en helt egen type relasjon.»

– Ansatt i medlevertturnus

Beboerens behov for skjerming

Alle beboerne som er representert i dette innsiktsarbeidet, har i ulik grad behov for skjerming. Feil type ytre stimuli kan skape uro og utagering. Da er det viktig at personalet kjenner vedkommende så godt at de er i stand til å forutse hva som er i ferd med å skje, slik at de kan avverge utagerende situasjoner før de oppstår.

Alle beboerne som har deltatt i denne medvirkningsprosessen er sosiale og glad i å omgås andre, men det bør skje innenfor trygge rammer, og på deres egne premisser. Hvis relasjonen og kjemien er god mellom beboer og ansatt, kan den ansatte enklere vurdere når det er behov for ro og når det er behov for sosialisering, da beboerne selv ikke alltid er i stand til å kommunisere dette tydelig.

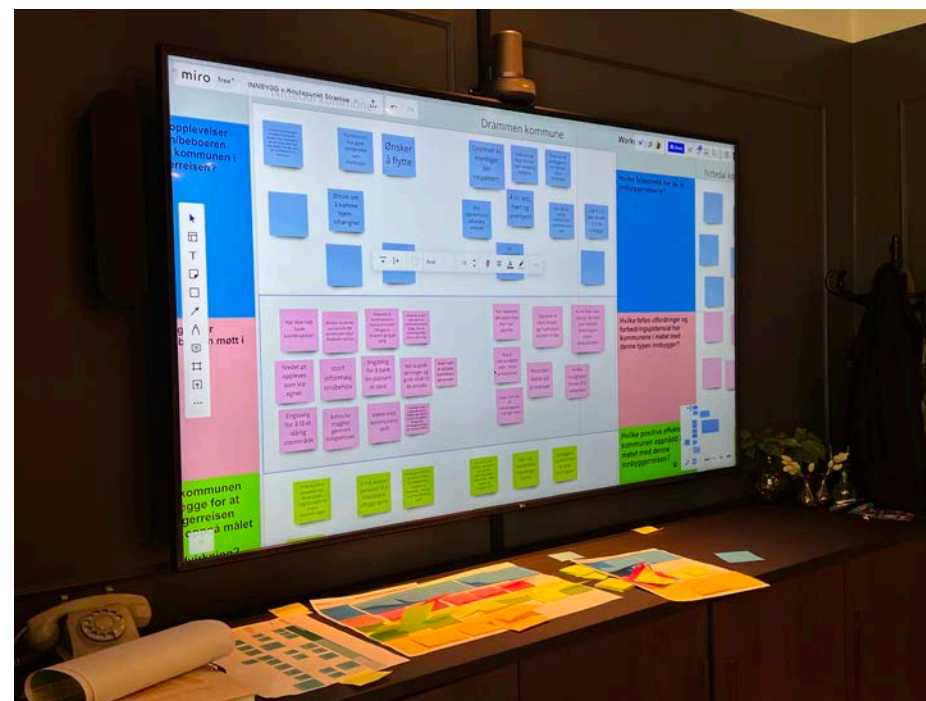
En viktig lærdom fra dette innsiktsarbeidet er at «behov for skjerming» kan bety ulike ting, og at det er viktig å bli godt kjent med den enkeltes utfordringsbilde for å forstå hva som ligger bak eventuell utagering. Selv om en beboer opplever uro i enkelte situasjoner, er

det ikke dermed sagt at beboeren er urolig som person. Utagering kan være et symptom på en bakenforliggende utfordring, heller enn en utfordring i seg selv. Hovedutfordringen, eller årsaken, kan for eksempel være en opplevelse av *tvungen sosialisering*, ved at personale eller andre beboere går inn og ut av leiligheten uanmeldt. Ved å se på sammenhengen mellom årsaken *tvungen sosialisering* og symptomet *utagering*, kan personalet enklere forebygge utagerende enkeltepisoder eller vedvarende mønster.

Økonomi knyttet til nye boliger

Det er en generell bekymring blant alle foreldre og verger vi snakker med om at barnet deres skal oppleve vedvarende dårlig råd som følge av høye bostgifter. De høye kostnadene forbundet med nye boliger tilfaller ofte sluttbrukeren. Beboernes privatøkonomi baserer seg på uføretrygd, et utgangspunkt som gjør at bokostnadene kan bli for store å bære på egen hånd. Hvis disse skulle bli enda høyere med et nytt bygg, vil det kunne gå utover livskvaliteten til den enkelte beboer i stor grad. Selv med bostøtte vil det være vanskelig å ha råd til noe særlig annet enn bolig, for eksempel bil eller utstyr til hobbyer.

Det eksisterer i dag flere ulike modeller for å imøtekomme behovene til beboerne og deres foreldre. Blant de vi snakker med er det flere ulike boløsninger i dag. Noen leier bolig av en privat tjenesteyter med kommunale tilskudd, mens andre bor i helkommunale tilbud. Andre igjen eier sin egen bolig. I alle tilfeller er de pårørende enige om at kommunen burde ta et større økonomisk ansvar.

Arbeid med innbyggerreise på felles samling 27. oktober 2021.

«Det viktigste er at boligen kan være et hjem hele livet, at de er garantert å kunne bo der så lenge de lever. Det er viktig at de kan leve et liv i tillegg til å betjene kostnadene på boligen.»

– Pårørende

Tematikker knyttet til utvikling av omsorgsboliger

I denne delen skal vi se nærmere på hvilke kulturelle og strukturelle forutsetninger som påvirker kommunens evne til å håndtere innbyggers innsnitt. Analysene baserer seg på samtaler med kommuneansatte i Nittedal, men vil kunne være gjenkjennbare for andre kommuner.

Undersøkelsedeltakerne forteller at mye med kommunen er positivt i dag. Blant annet beskriver de en kommune med en åpen kultur, hvor det er kort vei mellom leddene og lav terskel for å ta opp ting. Selv om kommunen beskrives som silostyrt, anses den ikke å være særlig rigid i formen. Det er relativt små forhold og kort vei mellom leddene.

I det følgende går vi nærmere inn på både utfordringene knyttet til medvirkning i utviklingen av omsorgsboliger, og muligheter og ideer som kan bidra positivt inn i det videre arbeidet med innbyggermedvirkning i boligutviklingen. De ansatte i Nittedal kommune har selv mange tanker og ideer om hva som skal til for å sikre en bedre innbyggermedvirkning i utviklingen av omsorgsboliger. Ved å se på nye muligheter gjennom samhandling, vil man også kunne arbeide mer dedikert med å håndtere eventuelle hindre og trusler.

Tema	Utfordringer	Muligheter
Tidlig medvirkning	For lite risikovilje til å gjennomføre tidlig medvirkning	Kommunen må tørre å ta mer risiko for å lykkes med tidlig medvirkning
Tid og ressurser	For lite kapasitet og kompetanse til å gjennomføre tidlig medvirkning	Politisk forankring av boligpolitikk for omsorgsboliger
System for medvirkning	Mangel på struktur og system for medvirkning knyttet til kommunens boligutvikling	Mer rom for tverrfaglighet og samarbeid
Samhandling på tvers	For lite samhandling knyttet til medvirkning i boligutvikling på tvers av avdelinger i kommunen	Tydelig prosjektorganisering

Tidlig medvirkning

Utfordring:

For lite risikovilje til tidlig medvirkning

Noen av de kommuneansatte vi snakker med, er bekymret for det de opplever som mangelfull medvirkning i de senere års boligutviklingsprosjekter, og beskriver det som at medvirkningen har en tendens til å «stoppe litt opp» et sted i systemet.

Kommunen har en strategi om at alle skal kunne søke om å kjøpe nye omsorgsboliger når de er ferdigstilt. Denne strategien stemmer ikke nødvendigvis overens med tidlig medvirkning:

«De skal tildele boliger nå, etter ferdigstilling. Disse beboerne har ikke fått være med på å medvirke, og de har svært individuelle behov. Det er ikke bare å sette opp omsorgsboliger, og så løser det seg.»

– Kommuneansatt (A)

De kommuneansatte forteller om ekstra kostnader som begynner å løpe i prosjekter, som en direkte følge av at det ikke er gjort tidlig nok medvirkning. Når samhandlingen skjer for sent i prosessen, får ikke innbyggerne kommet inn i medvirkningsprosessen før det er for sent til at de kan være med på å påvirke utformingen av boligene. Enkle,

praktiske tilpasninger til den enkelte beboer har for eksempel ikke blitt tatt høyde for i byggingen, og må utbedres i ettertid, noe som medfører mer kostnader. Det finnes også eksempler på konflikt og lokale protester knyttet til boligprosjekter, fordi innbyggere har følt seg forbigått i prosessen.

«Vi har et eksempel herfra hvor de aktuelle pårørende kommer inn alt for sent til å kunne utvikle leilighetene etter individuelle behov, fordi så mye er allerede bestemt. Når da for eksempel en vask i leiligheten må flyttes, koster jo det mer enn det kunne gjort med bedre planlegging. Vi burde jobbet med medvirkning mye tidligere i prosessen for at de skulle kunne være med på å påvirke tegningene.»

– Kommuneansatt (C)

Det virker ikke som alle relevante etater i kommunen involveres tidlig nok i prosessen med å utvikle nye boligprosjekter for personer som kommunen har ansvar for å fremskaffe bolig til. Dette skyldes en kultur med redsel for risikoen knyttet til å kunne komme til å gjøre noe feil.

Mulighet:

Kommunen må tørre å ta mer risiko

Selv om det kan virke risikabelt å involvere noen i en medvirkningsprosess der mange vedtak enda ikke er fattet, og boliger ikke er bygget, er det viktig å tørre å gjøre nettopp dette. Risiko knyttet til å involvere potensielle beboere i en tidligere medvirkningsprosess, før boliger har blitt tildelt og solgt, må tas. Det å skape innovative løsninger krever mot og rom for å eksperimentere og prøve nye metoder.

«Innbyggermedvirkning er så viktig!»

– Kommuneansatt (A)

«Hvis man skal gjøre medvirkning, må man jo snakke med de det gjelder.»

– Kommuneansatt (C)

Gjennom tidlig medvirkning er det mulig å se alle behov og muligheter knyttet til utvikling av boliger for de som trenger tilrettelagte boliger i sammenheng. Dette arbeidet krever også at ansatte fra flere forskjellige avdelinger i kommunen får rom til å samarbeide, og sammen definere hva som er det øverste formålet med de nye boligprosjektene, basert på gjennomført medvirkning.

«Ja, det veldig brede samarbeidet, det boligsosiale planarbeidet. Vi har sett viktigheten at kommunen styrer det i system da. Vi må ta innbyggernes perspektiv, må snakke med disse planfolka.»

– Kommuneansatt (C)

«Hva har vi behov for? Vi må se det hele i et system og ta det litt videre. Kanskje se det i kombinasjon med arealer og muligheter. Boligutviklingsprogrammet, mangler, politikken, verdier og mål. I mitt hode er det flere muligheter og behov.»

– Kommuneansatt (B)

«Dialogen med arkitekter, utbygger og Husbanken er veldig viktig.»

– Kommuneansatt (A)

Det er allerede opprettet et samarbeid mellom Boligkontoret og Arealplankontoret, knyttet til utbyggingsavtaler. Dette samarbeidet kan det bygges videre på, sammen med Pleie- og omsorg. Gjennom en felles 'SWOT-analyse' av styrker, svakheter, muligheter og trusler, kan det kanskje være enklere for ansatte på tvers av avdelinger å tørre å ta den type risiko som er nødvendig for å lykkes med tidlig medvirkning.

Tid og ressurser

Nittedal kommune oppleves både innenfra og utenfra som å ha en åpen og fleksibel kultur. Det synes altså ikke å være viljen, eller kulturen, det står på for å lykkes med tidlig medvirkning og god håndtering av lokale innspill. Det blir nødvendig å sette av tid og ressurser til å jobbe systematisk med medvirkning fra tidlig fase utvikling av omsorgsboliger.

Utfordring:

For lite kompetanse og kapasitet til god medvirkning

De kommuneansatte beskriver at det er mangel på tid og ressurser som gjør at det stopper opp. Innbyggerinvolvering og sosial bærekraft oppleves som temaer som kommer i annen rekke, eller i tillegg til andre arbeidsoppgaver. Én av undersøkelsesdeltakerne mener for eksempel at det burde blitt gjort flere evalueringer av prosesser, for å kunne ta lærdom av dem, men kommunen er så presset på tid og ressurser at det ikke lar seg gjøre i tilstrekkelig grad.

«Forskjellige typer boliger til forskjellige typer mennesker. Hva innebærer det konkret for de forskjellige områdene? Strategier er en ting, men i min verden så er det Områdeplan som gjelder da.»

— Ansatt (B)

Det påpekes også at det mangler en politisk diskusjon rundt utvikling av omsorgsboliger spesifikt. Plassering, samt behov og muligheter som foreligger, er spørsmål som bør behandles politisk i større grad enn i dag.

«Vi kan ha en politikk hvor man skal ha sånne boliger overalt, men... Alt er mulig å regulere, og en reguleringsplan vil legge mange føringer. Hva vi ønsker ligger gjerne i forkant.»

– Kommune ansatt (B)

Fra ansattes ståsted er det behov for mer utredning, mål og politiske avveininger om ideologi i boligutviklingen. Det stilles i tillegg spørsmål til hvor det kan være rom for å få inn dette i kommunens planer. Aktuelle spørsmål som reiser seg i forbindelse med denne utfordringen er: Kan det finnes en bedre kanal for å nå inn til travle politikere, enn i dag? Kan politikerne få mer tid til styring av den kommunale boligpolitikken?

«Politikere sitter der, og har ikke dette som heltidsjobb, mens de som er ansatt i kommunen ser sånne behov litt tydeligere. En kunne ha forestilt seg en bedre kanal for å få frem den type behov til et politisk nivå.»

– Kommuneansatt (B)

Mulighet:

Politisk forankring av boligpolitikk for omsorgsboliger

Politikerne må sikre at det er tilstrekkelig med midler og folk på de riktige stedene i kommunen, til å gjennomføre den politikken de ønsker seg. For å lykkes med utvikling av omsorgsboliger basert på innbyggermedvirkning i hele prosessen, er det viktig med forankring hos overordnede myndigheter, i politiske beslutninger, i budsjettvedtak og i planer som gir støtte for arbeidets aktiviteter. I tillegg må dette arbeidet støttes opp av en gjennomgående kultur i hele organisasjonen som støtter opp om og anerkjenner viktigheten av å lykkes med medvirkning i bolig-utviklingen.

For å få tid til å jobbe systematisk med medvirkning, trengs det en prosjektleder internt i kommunen, som har kapasitet til å gjøre en god prosjektlederjobb i det konkrete boligutviklingsprosjektet, og som ikke har 100 andre ting den også skal gjøre. Det krever at politikerne i kommunen setter av penger til formålet.

«Når det ikke er politisk bestemt at det skal være en prosjektleder, blir det ikke en prosjektleder.»

– Kommuneansatt (A)

Et annet konkret punkt som ble trukket frem av en av de ansatte i Nittedal kommune er viktigheten av hvordan resultater måles av det politiske nivået i kommunen. Gjennom politisk behandling av status

på mål knyttet til boligutvikling for vanskeligstilte, og ikke kun økonomiske kvartalsrapporter, vil arbeidet med innbyggermedvirkning i boligutviklingen kunne bli anerkjent og fulgt opp på. Hvordan resultater måles i kommunen er, sammen med budsjetter for medvirkning og prosjektledelse, avgjørende for hva ansatte kan prioritere i en hektisk hverdag.

System for medvirkning

Medvirkning i utvikling av boliger må settes inn i en struktur og få egne systemer.

Utfordring:

Mangel på system for medvirkningsarbeidet

Det er for eksempel mange spørsmål som skal behandles i forbindelse med utarbeiding av ny kommuneplan. Spørsmål om omsorgsboliger inkluderes i hele boligpolitikken, og kan ha en tendens til å drukne litt i alle de komplekse sakene knyttet til kommunens boligpolitikk.

Ansatte opplever at det mangler et godt system for å kunne håndtere innbyggernes innspill. Det er ikke fastsatt i kommunen hvordan og hvem som skal ta seg av dette. Strukturen i kommunen er politisk styrt, som vil si at mandatene til de ulike administrative stillingene i kommunen i hovedsak blir bestemt fra politisk hold. Organiseringen av kommunen fremstår noe fragmentert for de ansatte vi snakker med, noe som gjør at ansatte kan oppleve plutselig å få oppgaver «kasta over seg».

Når det gjelder medvirkning og boligplanlegging, stilles det spørsmål ved om det i det hele tatt finnes en god struktur for å jobbe med dette i dag.

«Jeg tenker det har fungert greit i konkrete tilfeller, men usikker på om det er satt i system eller om det er gjort tilfeldig.»

– Kommuneansatt (B)

De ansatte i Nittedal kommune forteller om gode eksempler på medvirkning i kommunen, men det har ikke vært satt i et ordentlig system og har fremstått for enkelte av undersøkelsesdeltakerne som noe tilfeldig. Det finnes heller ikke et tydelig definert mandat når det kommer til medvirkningsarbeid; verken for hvem som skal gjøre jobben, eller for hva jobben skal gå ut på.

«Det er veldig viktig å ha en person i 100% stilling som kan følge opp boligprogrammet. Det har vært en periode der det ikke har blitt gjort noe. Hvem sørger for at det havner i budsjett, og hva vil det koste? Det er spørsmål vi foreløpig ikke har svar på. Det er viktig at dette med boligutvikling ikke blir venstrehåndsarbeid.»

– Kommuneansatt (C)

Mangel på struktur og fravær av et tydelig mandat, gjør at de som jobber med å utvikle boligprosjektene ikke tør å legge til rette for medvirkning i prosessen.

Mulighet:

Mer rom for tverrfaglig samarbeid

De ansatte i kommunen som vi har snakket med trekker frem både tverrfaglighet internt i kommunale enheter, og tidligere samarbeid på tvers av kommunale enheter, som vesentlig for å sikre gode medvirkningsprosesser. Ulike faglige perspektiver sikrer ivaretagelsen av forskjellige behov, når boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse skal utformes. Det er et sammensatt felt som har nytte av flere ulike faglige innfallsvinkler.

I Kommunesektorens organisasjon (KS) sin 'Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon' fra 2018, hvor Lars U. Kobro er redaktør, skriver de om hvordan den norske velferdsmodellen er under press, og at det største presset finner vi i kommunene der folk bor. Å finne noen å gå sammen med er like viktig si å finne riktig vei å gå, dersom man skal lykkes med sosial innovasjon i utviklingen av omsorgsboliger og andre aspekter av velferdsmodellen vår.

«Sterkere demokratiske koblinger krever at vi i større utstrekning enn hva som har vært vanlig, ser kommunen som sted – ikke en organisasjon. Nye løsninger må utvikles på bakgrunn av en bredest mulig oppfatning av et felles «vi» på stedet.»

— Lars U. Kobro (2018)

Sammen kan vi løse komplekse utfordringer som trenger samhandling, mer enn enkeltstående innsats på ett fagfelt.

En svært nyttig håndbok for kommuner og andre som ønsker å jobbe mer samskapende. Den kan lastes ned som PDF fra KS sin nettside.

Samhandling på tvers

Utfordring:

For lite samhandling på tvers

Det er utfordrende å inkludere alle i kommunen når det skal sikres innbyggermedvirkning i boligutvikling for de innbyggerne som har behov for omsorgsboliger.

«Ja, jeg har vært på møter på tvers, men det virker ikke så systematisk når det skjer.»

– Kommuneansatt (B)

Er det størst behov for nye plansystemer for å sikre at alt kommer med, eller et eget system for medvirkning i kommunens boligprosjekter? Kanskje er svaret “ja, takk begge deler.”

En ansatt i kommunen foreslår et SWOT-team, som kan tydeliggjøre hvordan og hvem man skal involvere i prosjekter, og til hvilke tidspunkt.

«Plansystemet er ikke helt på plass. Vi burde ha flere hyller, hvor det var krav om at man jobber grundigere. Vi må ha et godt plansystem som fyller disse hullene, slik at man kan ta det med i det videre arbeidet.»

– Kommuneansatt (C)

«Arealplan og boligkontoret må sitte sammen å se hva vi må gå igjennom. Flere må være med på å tette disse hullene. Se og tenke hva det er vi mangler av planer.»

– Kommuneansatt (B)

Det er boligkontoret i kommunen som har oversikten over boligbehovet, og hvor mange boliger som trenger særlig tilrettelegging. De har gjort en grundig behovskartlegging som blir brukt i konkrete prosjekter, men boligbehovene endrer seg over tid, og det finnes ikke en god rutine for oppdatering og bruk av kartleggingen per i dag. I tillegg er det få eller ingen som etterspør Boligbehovs-kartleggingen:

«Nei, det er vel kanskje det at de ikke vet at de kan spørre, eller hvem de skal spørre.»

– Kommuneansatt (C)

Mulighet:

Tydelig prosjektorganisering

Vi ser av de kvalitative dataene fra Nittedal at en tydelig prosjektorganisering vil kunne bidra til å sikre en tilrettelegging for gode prosesser, der fagkompetansen for å utvikle egnede boliger kan samles og settes i spill på riktig tidspunkt.

«Noen må prosjektorganisere... Gode prosesser er viktig og undervurdert.»

– Kommuneansatt (A)

En av de ansatte mener at arbeidet med innbyggermedvirkning bør organiseres som et prosjekt, med en tydelig definert prosjektleder og tidslinje. Det å jobbe mer strukturert med prosjektorganisering anses som en god måte å få samlet den nødvendige fagkompetansen for å utvikle gode boliger for alle. Prosjektorganisering kan bidra til at kommunen oppleves mindre fragmentert, både for innbyggere og ansatte. Gjennom en slik organisering, med en tydelig intern prosjektleder i kommunen, som har kapasitet til å være prosjektleder, vil det være mulig å tenke og planlegge gode prosesser fra start til slutt. Prosjektorganisasjonene kan for eksempel settes sammen som SWOT-team, for å tydeliggjøre hvordan og hvem man skal involvere i prosjekter, på hvilket tidspunkt. Metoden 'SWOT-analyse' er nærmere beskrevet i denne rapportens siste kapittel om metoder for innbyggerinvolvering.

«Plansystemet er ikke helt på plass. Vi burde ha flere hyller, hvor det var krav om at man jobber grundigere. Vi må ha et godt plansystem som fyller disse hullene, slik at man kan ta det med i det videre arbeidet.»

– Kommuneansatt (C)

«Arealplan og boligkontoret må sitte sammen å se hva vi må gå igjennom. Flere må være med på å tette disse hullene. Se og tenke hva det er vi mangler av planer.»

– Kommuneansatt (B)

Tilrettelegging for samhandling og arbeid basert på medvirkning handler også om å kunne dele opplevelser og erfaringer av det operative arbeidet man samarbeider om. Det kan bety at partene av og til bør møtes på stedene der tjenestene utspilles i praksis. Slik tilrettelegging vil hindre at samhandlingen ender opp med bare å være en samtale. God tilrettelegging, gjennom struktur og kultur, bidrar til fellesskap. Det er derfor bedre å utvikle prosjektets praktiske rammer sammen enn at en av partene alltid inviterer de andre inn til sin hjemmebane, med de spilleregler som gjelder der.

Hva består den gode prosessen av, når det kommer til utvikling av nye omsorgsboliger?

Gjennom eksemplene som vi i de foregående sidene har presentert fra Nittedal kan vi trekke ut følgende viktige læringspunkter:

- Det å skape innovative løsninger krever mot og rom for å eksperimentere og prøve nye metoder.
- For å lykkes med utvikling av omsorgsboliger basert på innbyggermedvirkning i hele prosessen, er det viktig med forankring hos overordnede myndigheter, i politiske beslutninger, i budsjettvedtak og i planer som gir støtte for arbeidets aktiviteter.
- Utvikling av boliger for mennesker med funksjonsnedsettelse er et sammensatt felt som har nytte av flere ulike faglige innfallsvinkler, samt samskaping på tvers av avdelinger og fagfelt.
- En tydelig prosjektorganisering vil kunne bidra til å sikre en tilrettelegging for gode prosesser, der fagkompetansen for å utvikle egnede boliger kan samles og settes i spill på riktig tidspunkt.

Sosialt bærekraftig prosess i boligutvikling

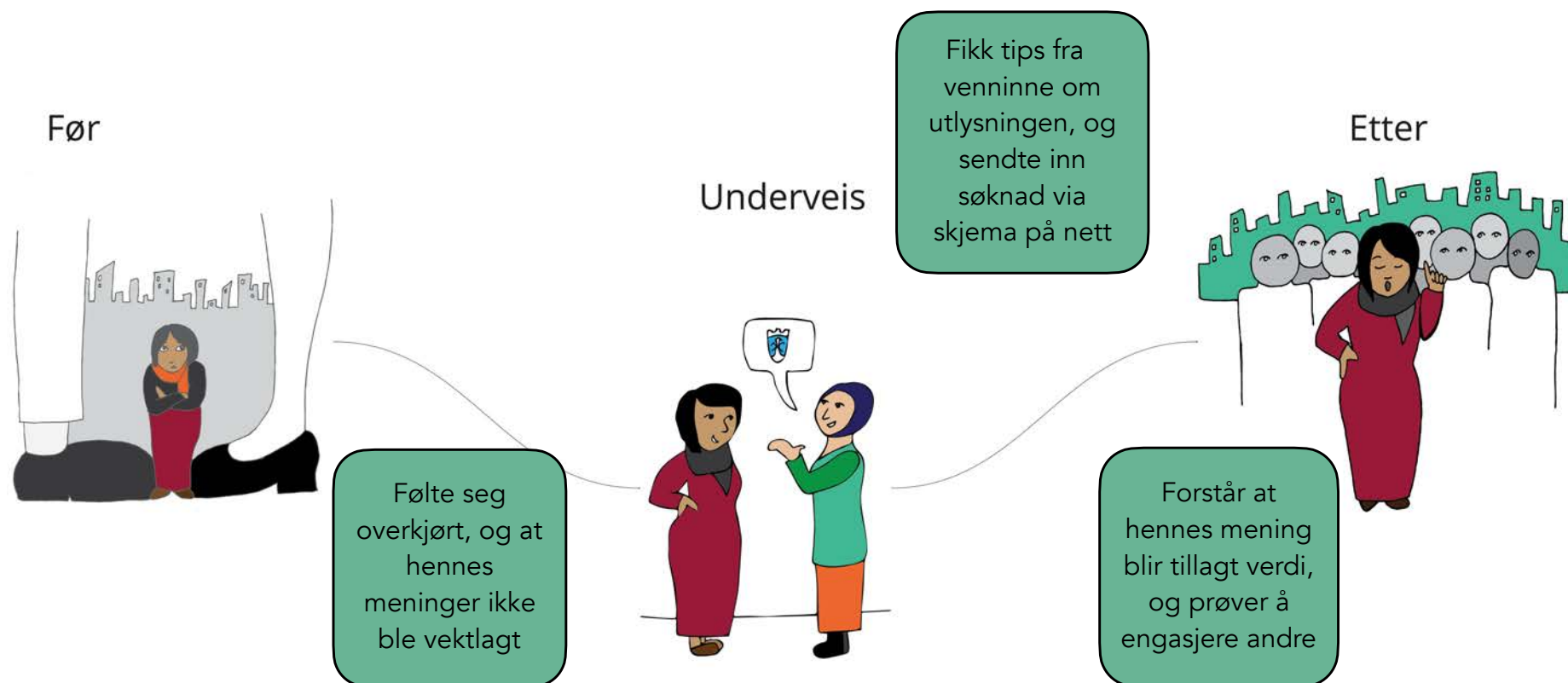
- **Sosiokulturell stedsanalyse tilpasset det konkrete prosjektet**
- **Medvirkningsplan utvikles for hele utviklingsprosessen**
- **Plan og tilrettelegging for deleløsninger basert på funn**
- **Arbeid med stedstilhørighet og tjenestetilbud, samt potensiale for samskaping**
- **Fokus på boligmiks og økonomisk tilgjengelighet.**

FutureBuilt sine kriterier for sosial bærekraft kan brukes som en nyttig inspirasjon i utviklingen av omsorgsboliger og andre boliger. Kriteriene kan lastes ned fra [Byantropologenes](#)

3 – NYE KANALER FOR MEDVIRKNING

Innbyggerreise for utvikling av nye medvirkningskanaler

Denne innbyggerreisen viser et konkret eksempel på reisen til en som har blitt innbyggerrepresentant i *Nærutvalget*. Den viser at for den enkelte innbygger som blir med i et nærutvalg, kan denne reisen ha svært stor betydning, og skape store endringer i innbyggerens muligheter for å handle som aktiv innbygger, samt stor endring i både innbyggerens møtepunkter med kommunen og hennes følelser i møte med kommunen.

Funn fra Nærutvalget i Drammen

Visjonene, strukturen og planene for nye Drammen kommune er både ambisiøse og i tråd med tankegangen om Kommune 3.0 — samskapingskommunen. I det følgende presenterer vi funn fra kartleggingsarbeidet vi har gjort sammen med innbyggerrepresentanter i Nærutvalget, ved å benytte metoden 'Verksted for utvikling av innbyggerreise' og gjennom 'Nærmiljøvandring' sammen med innbyggere i kommunedelen som ikke er valgt inn i Nærutvalget. Begge disse metodene er tydelig beskrevet i siste avsnitt av rapporten.

Nye Drammen kommune har siden kommunesammenslåingen som trådte i kraft i januar 2020 satset sterkt på et aktivt lokaldemokrati. Som en del av denne satsingen inngår Nærutvalg i alle de ti kommunedelene. Nærutvalgene består av åtte innbyggerrepresentanter og fire folkevalgte, samt en observatør fra ungdommen. Fire av innbyggerplassene i nærutvalget er satt av til innbyggere som vil bidra til et attraktivt lokalmiljø for barnefamilier, ungdom, seniorer og personer med funksjonsnedsettelse. Nærutvalg skal bidra til å utvikle attraktive nærmiljø hvor særpreget ved den enkelte kommunedel blir tatt vare på, og hvor lokale saker gjøres kjent for folkevalgte og kommunens sentrale ledelse.

Nærutvalget i kommunedel 7, som vi har fulgt i INNBYGG-prosjektet, har eksistert siden januar 2021, og hadde sitt første fysiske møte i august 2021, grunnet smittevernstiltak knyttet til koronapandemien. I det følgende vil vi presentere funn fra arbeidet sammen med Nærutvalget, som også kan gi inspirasjon til andre norske kommuner som holder på med, eller ønsker å utvikle nye medvirkningskanaler sammen med sine innbyggere.

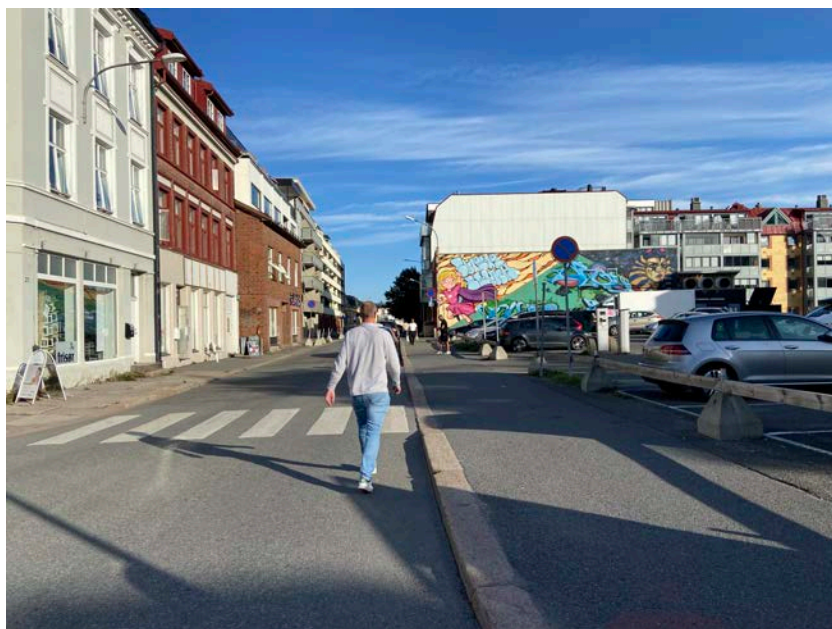
Hovedtematikker

- Perspektiver på Nærutvalget
- utfordringer knyttet til kommunikasjon og organisering
- Ideer til videreutvikling av Nærutvalget

Tre tydelige perspektiver på Nærutvalget

De følgende punktene er tre tydelige perspektiver på Nærutvalget, sett fra innbyggerrepresentantenes perspektiv:

1. Nærutvalg skal gi en åpnere dør, og et talerør inn til politikere og beslutningstakere for innbyggerne
2. Nærutvalget er et nøytralt og upolitisk sted, der tema kan bli luftet uten å bli byråkratisert
3. Nærutvalget er en arena for empowerment for de innbyggerne som blir valgt inn i Nærutvalget, som gjennom å bli valgt inn opplever at deres stemme blir hørt

Fotoillustrasjon av én av drøye 10 500 innbyggere i kommunedel 7 i Drammen, som Nærutvalget skal representere.

Åpnere dør inn — talerør for innbyggere

Det eksisterer en tro på at Nærutvalget kan gi innbyggere en åpnere dør inn til kommunen, og at innbyggerrepresentantene kan fungere som talerør inn til politisk nivå i kommunen, noe som igjen kan bidra til en ny og mer demokratisk kultur i kommunen. Innbyggere som ikke er med i Nærutvalg, ser også Nærutvalget som "en kanal inn".

«Viktig å møte innbyggere som ber om det, og gå igjennom saker de er opptatt av.»

— Innbygger i Nærutvalg

«Har trua på at vi kommer til å se endring i forhold til hvordan ansatte i kommunen jobber med sine innbyggere — hvis nærutvalgene står i rollen sin.»

— Innbygger i Nærutvalg

Nøytralt sted — upolitisk

Nærutvalget anses som et nøytralt og upolitisk sted der tema kan bli luftet av innbyggerrepresentantene, selv om politikere også er til stede i møtene.

Empowerment

Nærutvalget oppleves i stor grad som et organ som bidrar til å gi innbyggerne representantene mer empowerment, og tro på at deres stemme teller.

«Jeg føler at jeg kan bestemme mer. Jeg fikk en egen stol men navnet mitt på, og da føler du at du kan gjøre noe...»

— Innbygger i Nærutvalg

Empowerment som strategi i folkehelsearbeidet betyr at folk ut fra sin egen situasjon blir i stand til å definere sine egne utfordringer og finner sine egne løsninger i fellesskap med andre. Det finnes ingen norske ord som dekker dette betydningsinnholdet. "Myndiggjøring" er det som kommer nærmest. Empowerment betyr å 1) gi makt eller autoritet til, 2) gjøre i stand til, og 3) å tillate.

«Min mening blir respektert nå, og jo mer anerkjennelse jeg får, jo mer tørr jeg å si.»

— Innbygger i Nærutvalg

Flere perspektiver på Nærutvalget

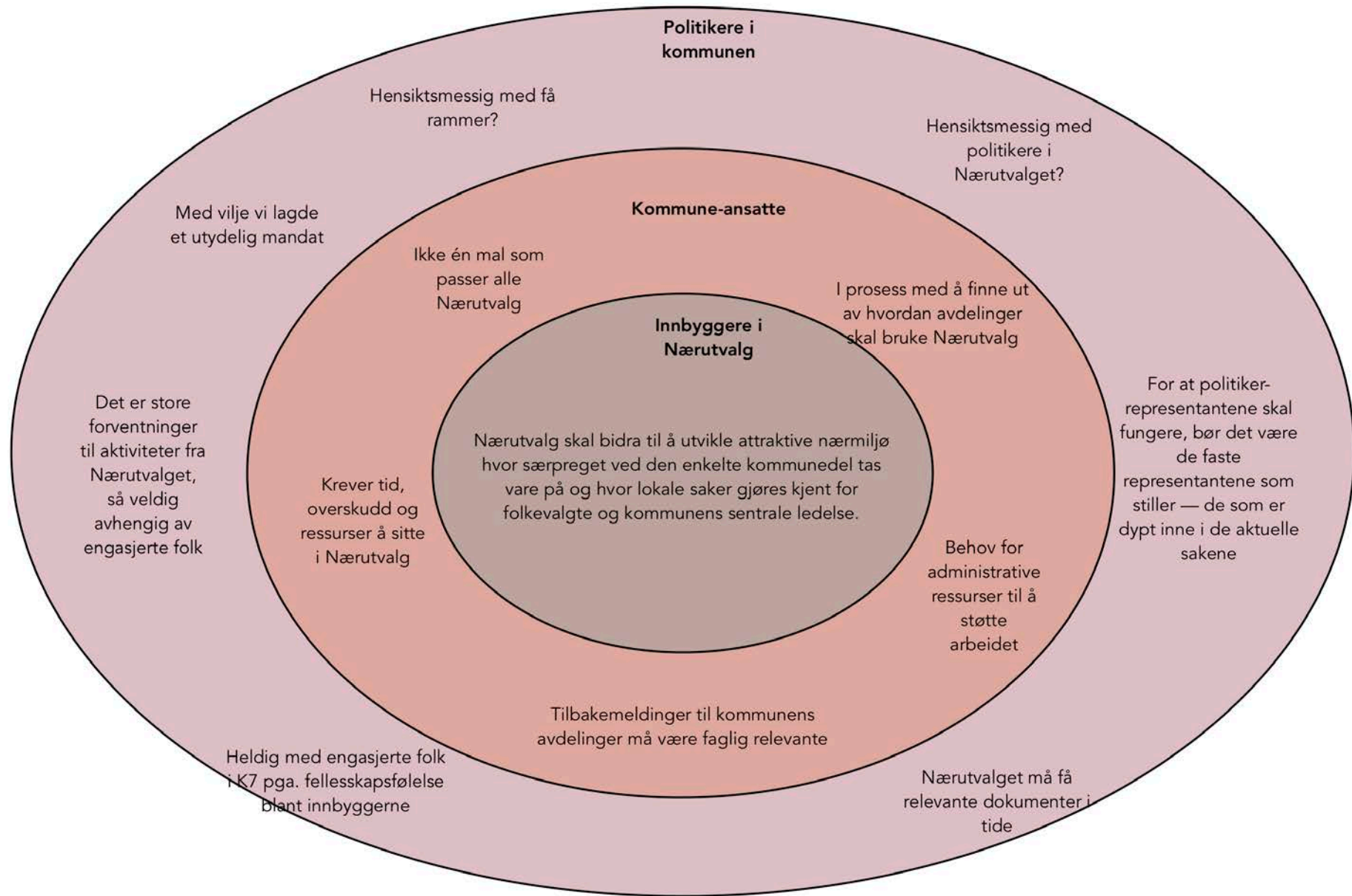
Under kartleggingen sammen med Nærutvalget i kommunedel 7 i Drammen, i september 2021, kom det frem et behov for en sterkere tydeliggjøring av hva et Nærutvalg er og skal være. Samtidig påpeker Nærutvalget på dette stadiet i prosessen, høsten 2021, at deres mandat er uklart. De opplever det som uklart hva de i Nærutvalget skal og kan gjøre, samt at det er et noe uavklart forhold mellom dem selv som Nærutvalg, og det politiske nivået i kommunen — kommunestyret.

Gjennom intervjuer med ledelsen i Drammen kommune blir det tydelig at det har vært en bevisst strategi fra kommunens side å ikke fastsette så tydelige rammer for nærutvalgene, for at representantene selv skulle ha mulighet til å samskape denne nye kanalen for innbyggermedvirkning i samspill med koordinatorene for nærutvalgene.

Gjennom illustrasjonen på neste side, får dere innblikk i flere av de forskjellige perspektivene på det konkrete Nærutvalget, og på nærutvalget som ny kanal for innbyggermedvirkning.

Flere perspektiver på Nærutvalget

Perspektivene i denne illustrasjonen har fremkommet gjennom dybdeintervju med politikere og ansatte i Drammen kommune, samt verksted sammen med Nærutvalget.

Utfordringer med dagens Nærutvalg

Nærutvalget er fortsatt i oppstartsfasen, og har derfor noen utfordringer å ta tak i, når det kommer til å nå ut med informasjon til andre innbyggere, egen intern kommunikasjon og organisering av Nærutvalget.

Kommunikasjon ut til innbyggerne

- Innbyggerne er i for liten grad oppmerksom på at Nærutvalget eksisterer.
- Nærutvalget mangler et system for å nå ut til innbyggerne om planer og prosesser.
- Opplevelse av at lokalavisene i for liten grad ønsker å bidra til å spre informasjon om Nærutvalget.
- Ekstra vanskelig å nå ut til grupper som har vanskelig for å si ifra, og som er lite oppmerksom på det som skjer i nærmiljøet.
- Trenger andre kanaler enn nettside og sosiale medier for å nå ut til innbyggere som er eldre og/eller har dårlig norskkunnskap.

Internkommunikasjon i Nærutvalget

- Det har vært vanskelig å skape engasjement i Nærutvalget gjennom Teams-møter under pandemien.
- Nærutvalget har stort behov for informasjon om utviklingen som skjer innen bolig- og nabolagsutvikling, for å kunne være innbyggernes stemme inn i disse prosessene.

Organisering av Nærutvalg

- Det er behov for at Nærutvalget blir ordentlig kjent med hverandre når nye innbyggerrepresentanter blir valgt inn, og det bør settes av tid til å jobbe med hva Nærutvalgets mandat betyr for den enkelte, og for Nærutvalget som helhet.
- Valg av leder i Nærutvalg bør skje etter at representantene har blitt kjent med hverandre.
- Innbyggere føler at kommunedelen er for stor til at innbyggerrepresentantene kan klare å ta opp saker som er aktuelle for alle i den store og komplekse kommunedelen.

Kartlegging sammen med innbyggerrepresentanter i Nærutvalget, kommuneansatte i Drammen kommune og representant fra Husbanken.

Ideer til videreutvikling av Nærutvalget

Innbyggerne fra kommunedelen som deltok på Nærmiljøvandring med Byantropologene i oktober 2021, kom med mange innspill til Nærutvalget. Selv om disse innspillene var rettet konkret mot Nærutvalget i kommunedel 7 i Drammen, ser vi at det er to tematikker som kommer opp her, som også vil kunne ha relevans for andre kommuner som planlegger å etablere en ny kanal for innbygger-medvirkning.

Ønske om åpne møter, mer informasjon og markedsføring

Sett fra perspektivet til innbyggere som ikke er i Nærutvalg, var det på nærmiljøvandring med innbyggere, i oktober 2021 en opplevelse av at Nærutvalget som startet opp i januar 2021 ikke hadde kommet ordentlig i gang, blant annet fordi Nærutvalget ikke hadde holdt noen åpne møter for innbyggere — noe som det er en forventning om at kommer til å skje.

«Jeg tror noe av det viktigste som det
Nærutvalget kan gjøre er å markedsføre seg
selv mot innbyggerne og komme i gang!»

— Innbygger

«Du kan ikke fange alt i starten, du er nødt til å
begynne et sted.»

— Innbygger

Innbyggerne under nærmiljøvandringen ser at det ikke er enkelt å komme i kontakt med alle som bor i kommunedelen, og stiller et viktig spørsmål:

«Hvem er innbyggerne, og hvordan kommer du i
kontakt med dem?»

— Innbygger

Det var noe usikkerhet rundt hvordan man når ut til folk på en best mulig måte, men mange ideer kommer likevel opp: Nærutvalget kan for eksempel invitere til åpne møter, nærmiljøvandringer, foredrag med inspirerende folk. Innbyggerne som deltok på nærmiljøvandringen mente også at det kan være en god idé for Nærutvalget å dele seg opp, i møte med innbyggerne.

Innbyggerne har også mange erfaringer fra tidligere, for eksempel da det var Bydelsutvalg i Drammen, det var vanskelig å engasjere folk sånn generelt, men det ble holdt åpne møter med utbyggere som hadde planer for et område, og dette ble ansett som å være nyttig for alle involverte.

«Den gang var det jo sånn at hver gang en skulle sette i gang no bydelsprosjekt så kom utbyggerne til oss før de begynte å sende inn byggesøknader og sånt, og da fikk vi fakta og tatt tak i en del sånne ja, hva skal man si, irritasjonsmomenter for folk, før prosessen kommer for langt.»

— Innbygger

En annen innbygger foreslo at Nærutvalget kunne gå mer målrettet til verks, ved å kontakte aktuelle borettslag og sameier, eller folk som bor i verneverdige hus. Sistnevnte gruppe er relevant i denne delen av Drammen, da det er mange innbyggere her som bor i verneverdige hus, både folk som eier og leier sin bolig.

Oppdeling av kommunedelen som metode?

Innbyggerne foreslår at Nærutvalget kan dele opp kommunedelen i sine møter med innbyggerne, for å sikre at de får holdt åpne møter som er tilgjengelige og interessante for flest mulig innbyggere i kommunedelen. Dette med bakgrunn i at innbyggerne selv opplever kommunedelen som veldig stor, og at det er forskjellige utfordringer i de forskjellige delene av kommunedelen — de føler seg mer komfortable med den gamle oppdelingen av byområder.

Helt konkret foreslår innbyggerne som deltok på nærmiljøvandringen at Nærutvalget kan dele seg og kommunedelen inn i tre, når de skal holde åpne møter eller nærmiljøvandringer med innbyggere.

«Det kan være nødvendig at de skal være så store, kommunemessig tror jeg ikke det gjør noe, men når de skal møte folk så kan de jo dele seg opp.»

— Innbygger

Innbyggerne foreslår at det å avholde tre åpne møter, delt opp etter gamle geografiske oppdelinger i kommunedelen, kan være et godt sted å starte for Nærutvalget, for å komme i kontakt med innbyggere fra hele kommunedelen. Deretter kan Nærutvalget trekke konklusjoner fra samtalene, og bidra til å skape en rød tråd for byutviklingen i kommunedelen.

«Jeg tror man må begynne. Tror ikke man skal vurdere seg ihjel, ikke for stive planer og rare ting, en enkel start på det. Noe som dere (i Byantropologene) gjør nå, noe tilsvarende bare organisert av Nærutvalget.»

— Innbygger

Innbyggerne som møtte opp til nærmiljøvandringen er altså tydelige på at de ønsker dialog med Nærutvalget, få høre mer om hvordan de kan være med til å medvirke og påvirke via Nærutvalget.

Hva er viktig å tenke på når nye kanaler for innbyggermedvirkning skal utvikles?

Gjennom eksemplene som vi i de foregående sidene har presentert fra Drammen kan vi trekke ut følgende viktige læringspunkter:

- Det er viktig og riktig at kommunens politikere og ansatte ikke lager for tydelige mandater og rammer for en medvirkningskanal de ønsker å samskape med innbyggerne. Arbeidet med å forankre og planlegge arbeidet med den nye medvirkningskanalen er likevel essensiell.
- I en samskappingsprosess av en ny kanal for innbyggermedvirkning må det fasiliteres tydelige rom for felles tydeliggjøring av kanalens (for eksempel Nærutvalgets) mandat, der rammer for arbeidet kan settes.
- Kommunen må legge til rette for at Nærutvalget og kommunens ansatte har ressurser og kapasitet til å gjøre et innsiktsarbeid, for å finne ut av innbyggers behov knyttet til den nye kanalens formål. For eksempel gjelder dette innbyggernes behov for kommunikasjon og involveringsmuligheter, tilknyttet Nærutvalgets arbeid.

Prosess for tjenesteinnovasjon

- Forankring i kommunen, god planlegging og forbereding
- Innsikt i faktiske behov
- Innsikt omsettes til ideer, sammen med innbyggere og ansatte
- Uttesting for å se om noe bør justeres
- Integrering i drift
- Ny praksis der ønskede gevinster oppnås — dette tar tid, men synliggjøring av fremgang skaper motivasjon

Nyttige verktøy og tips for å jobbe prosessorientert med samskaping i tjenesteinnovasjon finnes på <https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/innovasjonsledelse/veikart-for-tjenesteinnovasjon/>

Tematikker knyttet til utvikling av nye kanaler for innbyggermedvirkning

I denne delen skal vi se nærmere på hvilke kulturelle og strukturelle forutsetninger som påvirker kommunens evne til å etablere en ny kanal for innbyggermedvirkning. Analysene baserer seg på samtaler med kommuneansatte i Drammen, men vil kunne være gjenkjennbare for andre kommuner.

Vi har i forbindelse med INNBYGG-prosjektet gjennomført dybdeintervju med både politikere og kommuneansatte i ulike avdelinger av Drammen kommune, for å få innsikt i kommunens kultur og struktur knyttet til innbyggermedvirkning i bolig- og nabolagsutvikling.

I det følgende vil vi presentere funn knyttet til tematikker som kommunestruktur, pandemien som kontekst, samt system for å dele innsikt fra medvirkningsarbeid.

Tema	Utfordringer	Muligheter
Kommunestruktur	Ny kommunestruktur som gjør at det allerede er mye nytt å forholde seg til for innbyggere og ansatte	Sikre ressurser til medvirkning og jobbe med å etablere en kultur for medvirkning
Pandemien som kontekst for innovasjon	Pandemiens hindringer i arbeidet med å skape gode arenaer for medvirkning	Etablere Nærutvalg, og finne nye muligheter for medvirkning
System for å dele innsikt fra medvirkningsarbeid	Manglende system for å dele innsikter fra medvirkningsarbeid	Utvikle innspillsbank for medvirkning og evaluering

Kommunestruktur

1. januar 2020 ble Svelvik, Nedre Eiker og Drammen kommune slått sammen til én kommune som heter Drammen kommune.

Drammensmodellen er en ny strukturering av kommunen, som trådte i kraft samtidig med kommunesammenslåingen. Modellen bygger på en målsetningen om å sette innbyggerne i sentrum av medvirkning, lokale tjenester og stedsutvikling.

Utfordring:

Ny strukturering i kommunen

Kommunalsjefer i Drammen opplever det som utfordrende å orientere seg i den nye strukturen, både for ansatte og innbyggere, mest fordi alt er nytt. Vi anser den nye modellen som å være fremtidsrettet, og et godt grunnlag for å kunne jobbe godt med sosial innovasjon, men det må samtidig erkjennes at det er utfordrende for mange å jobbe effektivt i en ny struktur.

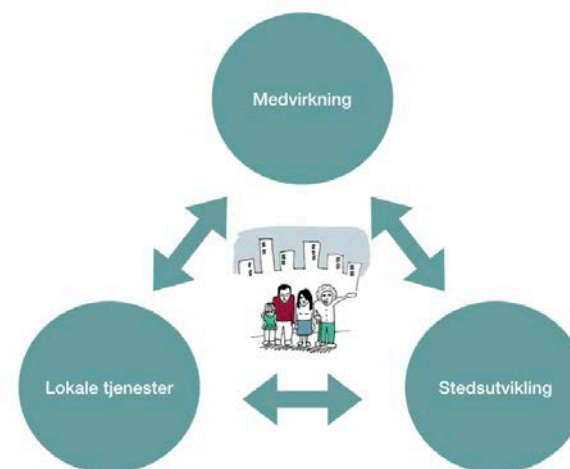
Inne i den nye kommunestrukturen skal innbyggere, politikere og kommuneansatte iverksette en ny kanal for innbyggermedvirkning, nemlig Nærutvalget. Kommunen er høsten 2021 kjent med at nærutvalgene i kommunen mangler struktur for å kunne følge sakene og temaene som har vært oppe i Nærutvalgene. Sett fra det politiske perspektivet er det viktig å unngå at Nærutvalget blir sitt eget mini-Kommunestyre.

Selv om det er en tydelig praksis på at lokal koordinator fra kommunen alltid møter i Nærutvalgets faste møter, er det ikke fast etablert hvem fra administrasjonen som skal møte i forbindelse med enkeltsaker som er oppe i Nærutvalget, eller retningslinjer for dette. Det har vært ønskelig at dette ikke skulle være fastsatt, slik at det kan være mer opp til Nærutvalget å finne ut av selv. Likevel er det noen tanker kommunen ønsker å følge opp på, for å styre litt, uten en for tung styringspolitikk.

Administrasjonen er usikker på når de skal involvere Nærutvalget. Dette har de foreløpig ikke funnet en form på, høsten 2021.

«Jeg tenker at vi er i en sånn utprøvningsfase...»

— Leder

Illustrasjon av Drammensmodellen.

Mulighet 1:

Kultur for medvirkning

Allerede før kommunesammenslåingen begynte Drammen å få større fokus på å prioritere medvirkning og innspillprosesser, og ansatte beskriver videre Drammen som en kommune med stort fokus på medvirkning.

«I hele organisasjonen er det mye fokus på medvirkning internt, hvordan den nye kommunen skal bygges opp, det er veldig overordnet:»

— Ansatt i Arealplan

De viktigste verdiene for medvirkningsprosesser henger sammen med verdiene til Drammen kommune, forteller ansatte i kommunen — prosessene skal være nær og inkluderende. Dette innebærer å prøve å inkludere så mange som mulig. Kommunalsjefer i Drammen kommune er opptatt av å få til gode medvirkningsprosesser, at innspill blir tatt på alvor og fulgt opp, eller at innbyggerne blir henvist videre, selv om de samtidig må være tydelige på at ikke alle kan få det som de ønsker.

Ansatte fra flere ulike avdelinger i Drammen kommune forteller at de er veldig engasjert og positive når det kommer til å gjennomføre medvirkning. De forteller at både ansatte selv, og ledelsen i Drammen kommune er opptatt av å få gjennomført tidlig medvirkning, slik at medvirkningen kan få virkning og gi muligheter for å bli fulgt opp i konkrete prosjekter.

En av topplederne i Drammen kommune anser det som at kommunen er i oppstarten av å bygge kultur for innbyggermedvirkning, i tråd med den nyetablerte kommunen og de tydelige strategiene, som er tydeliggjort i 'Handlings- og økonomiplan', og i 'Kommuneplanens samfunnsdel'. Et av hovedmålene i forslaget til Kommuneplanens samfunnsdel (som ble vedtatt i desember 2021) er at i Drammen skaper vi fremtiden sammen. I ordførerens innledning til Kommuneplanens samfunnsdel tydeliggjøres satsingen på nye nærdemokratiløsninger, som skal bidra til at flere stemmer blir hørt før det tas endelige beslutninger i kommunen.

Visjonen i kommuneplanen er "et godt sted å leve". Blant de politisk besluttede verdiene er det at kommunen skal være nær innbyggerne, inkluderende og nytenkende. En av topplederne i Drammen kommune forklarer at det ligger en verdi i det å sette innbyggermedvirkning så høyt på dagsordenen at det blir sørget for å håndtere de innspillene en får på en sikker måte. Det påpekes også at det stilles store krav til behandlingen av innspill, hvordan de skal behandles og eventuelt brukes, for å påvirke samfunnsutviklingen.

«...vi har veldig tydelige strategier for innbyggermedvirkning, og så er vi helt i oppstarten på å bygge kultur for innbyggermedvirkning...»

— Leder

Mulighet 2:

Ressurser til medvirkning

Kommunalsjefer i Drammen opplever at det er nok ressurser til medvirkning, fordi ledelsen i kommunen ser verdien av dette. Ansatte blir oppfordret til å bruke tid på medvirkning. De tror også at folk hadde blitt overrasket om de viste hvor mye medvirkning som blir gjort i Drammen. Kommunen har blant annet vært til stede på kjøpesentere, bibliotek og tatt med grupper rundt i området for å gjennomføre medvirkningsprosesser. Toppleder i kommunen understreker at det er roller og funksjoner i kommuneorganisasjonen som har tydelig ansvar for innbyggermedvirkning, og jobber med dette.

En lokal koordinator er ansatt i kommunen for å støtte opp Nærutvalgets arbeid, og møter alltid i Nærutvalgets faste møter. Denne praksisen anses som en helt avgjørende og uvurderlig støtte for Nærutvalgenes arbeid. Politikere i Nærutvalget mener at kommunen må være enda mer hjelpsom for å få til gode medvirkningsprosesser, knyttet til Nærutvalgene. Dette henger sammen med at det blir forventet svært mye av innbyggerne som er representanter i nærutvalg.

Lokaldemokrati-koordinator er en egen stilling som jobber på tvers i Drammen kommune med å støtte arbeidet i nærutvalgene, skape medvirkningsarenaer i nærmiljøene, samt være et bindeledd mellom

nærmiljøene og kommunens sentrale ledelse. Når en ny sak starter hos Arealplanavdelingen i Drammen kommune, snakker de med lokaldemokrati-koordinator. Koordinatoren jobber også med å utvikle en egen lokaldemokratisk verktøykasse for involvering. Ansatte i Drammen kommune har fått tilsendt et kartleggingsskjema fra koordinatoren, hvor de skulle svare på hvilke typer verktøy de har tilgjengelig for medvirkning i kommune. Dette bidrar til å bygge opp en bedre struktur. Fokus fremover er å få utviklingen av verktøykassen ferdig og lage en god plan for opplæring og bruk av innholdet.

De ansatte i kommunen som ikke jobber med medvirkning til daglig har en opplevelse av at de som jobber mye med medvirkning i kommunen, jobber veldig bra på tvers. De verdsetter også at det blir skapt en arena som muliggjør at andre ansatte i kommunen kan henge med på utviklingen. Det anerkjennes fra toppledelsen at det er viktig å ha spesifikke verktøy for å jobbe med innbyggermedvirkning i Drammen, som en del av oppfølgingen av kommunens strategier, samt at det vil være viktig å konkretisere hvordan den nye metodikken kan tas i bruk i utviklingen av boliger og nabolag.

**Innbyggerne ser på de ansatte i kommunen
som en helhet, derfor må de kunne håndtere
temaer i en større sammenheng.»**

— Kommunalsjef

Pandemien som kontekst for innovasjon

Koronaviruset har satt store spor i verden, og krisen har gått hardt ut over mulighetene til å møtes fysisk for å jobbe sammen med innovasjon. Samtidig ser vi at pandemien har endret måten vi jobber på, for eksempel gjennom økt digitalisering. Dette byr på både utfordringer og muligheter.

Utfordring:

Pandemiens hindringer

Politikerne i Drammen ønsket å rulle ut Nærutvalg så raskt som mulig i den nye kommunen, men opplevde at de ble kraftig bremsset av korona-pandemien. De ser det likevel som viktig å benytte de mulighetene man har, både under pandemi og etter pandemi, til å komme ut for å møte innbyggerne — da dette er en viktig verdi for å lykkes med medvirkning.

Toppleder i Drammen kommune ser i tillegg at pandemien har gått ut over oppstarten av kulturbyggingsarbeidet knyttet til medvirkning i Drammen kommune.

«Korona satte bremsen, vi burde vært hvor vi er nå for ett år siden i erfaringer.»

— Politiker i Nærutvalg

Denne utfordringen er reell, spesielt når det er et ønske og behov for å involvere et bredt spekter av innbyggere, med ulik digital kompetanse og mulighet til å delta gjennom de digitale kanalene.

Flere av innbyggerrepresentantene i Nærutvalget gir uttrykk for at digitale møter ikke var den beste starten på arbeidet i Nærutvalget. De fikk opplæring i bruk av Teams, men det var vanskelig å få opp engasjementet i Nærutvalget så lenge møtene ble holdt digitalt.

«Jeg var ikke så aktiv i digitale møter.»

— Ungdom i Nærutvalg

Selv om mange innbyggere har god digital kompetanse, er det ikke så lett å skape engasjement og deltagelse i en ny gruppe gjennom Teams og andre digitale kanaler. Foto fra Pixabay.

Mulighet:

Eablering av Nærutvalg

Eablering av Nærutvalg er en bevisst strategi i arbeidet med lokaldemokrati i Drammen kommune. Fra politisk hold har det vært et tydelig fokus på sammensetningen av nærutvalgene i kommunen, med politikere og et representativt utvalg av innbyggere (ungdom, folk med funksjonsnedsettelse, eldre, FAU-representanter osv.). Når det etableres en struktur med nærutvalg, er det viktig at kommunen tenker Nærutvalgene inn i alle relevante saker, der de bør bli hørt før beslutninger tas.

Sett fra ledelsen i Drammen kommune har nærutvalgene begynt å ta mer form høsten 2021, et drøyt halvt år etter at de ble startet opp. De ser at nærutvalgene i kommunen nå tar eget initiativ til å arrangere for eksempel møter sammen med innbyggere og politikere, i forbindelse med pågående prosesser i sin kommunedel. Dette er noe ledelsen i kommunen ser på som et tegn på at strukturen er i ferd med å begynne å fungere.

«Diskusjonen skal ikke stoppe i Nærutvalget.»

— Kommunalsjef

Ansatte på arealplan er opptatt av å teste og være del av utviklingen til nærutvalgsmodellen, gjennom at de tar med seg saksbehandlerperspektivet inn til nærutvalgene. De opplever å få gode råd fra koordinatorene for nærutvalgene, og at det er et ønske om konstruktive innspill. Samtidig påpeker koordinatorene for nærutvalg

viktigheten av at Nærutvalget får ta tak i saker som innbyggerne er opptatt av, mer enn at det skal handle om de sakene som kommunen er opptatt av å få behandlet. Her må det nok finnes en balanse mellom disse perspektivene, og en egen praksis for hvert enkelt nærutvalg må utvikles i samspillet mellom innbyggerrepresentanter, politikerrepresentanter og ansatte i kommunen med ulike perspektiver.

«... vil si at lokaldemokratiet er løftet ganske mye, noe som har ført til at mange kommunedeler har fått gitt innspill som ellers ikke ville ha kommet inn.»

— Politiker i Nærutvalg

'Nærutvalget Strømsø - Grønland, Marienlyst, Brandengen og Tangen' har en offentlig gruppe på Facebook for å holde en løpende dialog med innbyggere i kommunedelen. Foto fra Nærutvalgets FB-gruppe.

System for å dele innsikt fra medvirkningsarbeid

Overordnet sett har Drammen kommune svært mye struktur på plass, i form av ny organisering, nye strategier, visjoner og mål. Samtidig ser kommunen ut til å mangle et konkret system for å dele innspill, verktøy og metoder som ansatte samler i forbindelse med forskjellige typer medvirkningsarbeid.

Utfordring:

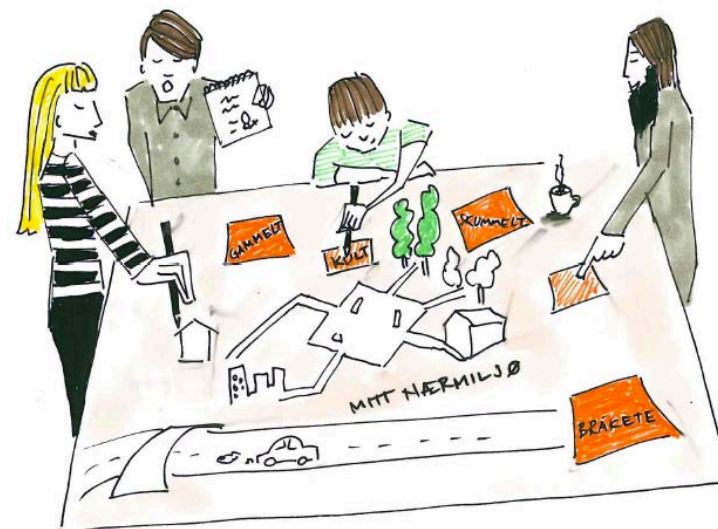
Mangler system for deling av innspill

Ansatte ved arealplan mener at kommunen kan bli bedre på å høste og dele innspill, eller spare innspill til senere prosjekter. I dag må ansatte vite om hvilken medvirkning som har blitt gjort, for at det som allerede har blitt gjort i tidligere prosjekter ikke bare skal bli liggende i en skuff. De foreslår å starte ut med en enkel teknisk løsning for at alle ansatte skal få tilgang til en oversikt over den medvirkningen som har blitt gjort i kommunen.

Basert på denne utfordringen er det et ønske om en database hvor man som ansatt i kommunen enkelt kan finne frem til viktig medvirkningsprosess som har blitt gjennomført. Det samme gjelder for å finne frem til relevante metodikker.

«Vi kan bli enda bedre på å høste innspill og dele innspill, det er ikke et problem i dag, men det er noe å strekke seg etter... Burde hatt en base hvor man kan finne frem, men da må det være et godt system.»

— Ansatt i Arealplan

Det gjøres allerede mye godt og relevant medvirkningsarbeid i Drammen, men det kan være utfordrende for ansatte i kommunen å finne frem til resultatene fra medvirkningsarbeid som allerede er gjennomført, dersom de ikke vet hvem som har gjennomført det, og kan spørre sine kollegaer direkte.

Mulighet:

Ønske om Innspillsbank for medvirkning og evaluering

Ettersom kommunen allerede mottar en hel del innspill fra innbyggerne, ønsker ansatte i Drammen kommune å systematisere disse innspillene, slik at de kan bli benyttet når det er relevant, i stedet for å spørre innbyggerne om de samme temaene igjen og igjen.

En utfordring vi ser med et slikt system er å sikre at personvernloven blir ivaretatt når denne typen data skal lagres i et felles system.

For oversikt over medvirkningsmetoder og verktøy som egner seg i ulike faser av en planprosess etter plan- og bygningsloven, kan vi anbefale Design og arkitektur Norge (DOGA) sin Folketrakkveileder, som finnes på deres nettside: <https://doga.no/verktoy/folketrakk/folketrakk-veilederen/>

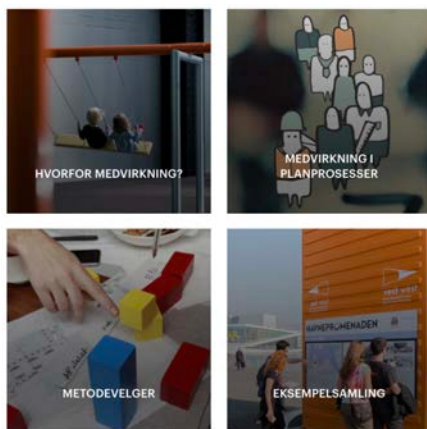

Foto fra DOGA sin veileder.

Ansatte som jobber med arealplan påpeker to viktige perspektiver i arbeidet med innbyggermedvirkning:

- 1) Viktigheten av en stor forståelse for at medvirkning er en prosess
- 2) Viktigheten av evaluering av medvirkning

Medvirkning som prosess:

Ofte beskriver vi prosesser som oppdelt i faser eller trinn, men medvirkningsprosesser består som regel av flere parallelle faser. I dette arbeidet er det viktig med A) Innlevelse i innbyggernes perspektiver, gjennom kvalitative data for å se hvordan steder oppleves fra de forskjellige innbyggernes ståsted, B) Fokus på hvordan skape de forandringene i planene som møter innbyggernes behov, C) Uttesting av halvferdige konsepter og planer sammen med innbyggerne, og D) Forankring av medvirkningen hos politikerne i kommune, i videre planer, andre avdelinger, utbygger, arkitekter og andre involverte i bolig- og nabolagsutviklingen.

Evaluering av medvirkning:

Evalueringer er viktige for å kunne lære til senere prosesser, og sørge for kontinuerlig forbedring. En evaluering kan gjøres grundig, gjennom en egen undersøkelse av hvordan tilfredsheten blant innbyggerne er etter et gjennomført utviklingsprosjekt med stort fokus på medvirkning og/eller samskaping. En evaluering kan også bestå av å stille enkle spørsmål, som: Hvordan gikk det? Hva kunne man ha gjort bedre?

4 – ANBEFALINGER FOR INNBYGGERMEDVIRKNING I NORSKE KOMMUNER

Basert på alle funn og analyser i forbindelse med INNBYGG-prosjektet og denne rapporten, ønsker vi å gi følgende overordnede anbefalinger til norske kommuner som ønsker å jobbe med innbyggermedvirkning i bolig- og nabolagsutvikling.

- **Politisk forankring** av kommunens mål for medvirkningsarbeidet er grunnleggende for å lykkes med å skape tid og ressurser til arbeidet
- **Felles mål** for medvirkningsarbeidet må forankres i hele kommunen gjennom etablering av en kultur for medvirkning
- **Tørre å satse** på å gjennomføre tidlig medvirkning
- **Jobb systematisk** med å skape systemer og strukturer for tverrfaglig samarbeid
- **Tydelig prosjektorganisering** kan bidra til å sikre samhandling i praksis
- **Utvikle nye kanaler for innbyggermedvirkning** gjennom en prosess for tjenesteinnovasjon
- **Utvikle systemer for deling av funn** fra medvirkningsprosesser i kommunen med alle de ansatte, og eventuelt andre aktuelle parter
- **Evaluer gjennomførte medvirkningsprosesser** for å forbedre og videreutvikle innbyggermedvirkningen i kommunen

METODER FOR INNBYGGERINVOLVERING

På de følgende sidene vil vi i Byantropologene redegjøre for fire metoder som er relevante i arbeidet med innbyggermedvirkning i bolig- og nabolagsutvikling:

- 1) Nærmiljøvandring
- 2) Dybdeintervju
- 3) Verksted for utvikling av innbyggerreise
- 4) SWOT-analyse

Gjennom antropologiske metoder kan vi få innsikt i hvordan forskjellige folk ser og opplever bolig og nabolag. Vi kan undersøke behov og muligheter, for å sikre innbyggerinvolvering i utviklinga av boliger, nabolag og tjenester. Metodene er eksempler på hvordan det kan jobbes for å få frem forståelse og fortellinger, som bør stå sentralt i arbeidet med hva og hvordan noe skal utvikles.

Nærmiljøvandring

Tid: 60 - 90 minutter

Formål: Det er mange måter å lage nærmiljø- eller byvandring på, alt etter hvem målgruppen og tematikken er. I denne metodebeskrivelsen setter vi fokus på å få frem innbyggernes forskjellige perspektiver på eget nærmiljø. Innbyggerne kan også være med til å definere mål og fokusområder i forkant av vandringen.

Steg-for-steg:

1. Gruppen av innbyggere deles opp i mindre grupper, og får informasjon om fokus for vandringen eller sin gruppe spesifikt.
2. Fasilitatorer av vandringen er med gruppen(e) for å notere ned alt som kommer opp i samtale under vandringen. Gruppene kan også selv få ansvaret for dette, om det passer målgruppen. Vi anbefaler at minst to fasilitatorer er med til å organisere en vandring, for å sikre en god opplevelse og god dokumentasjon.
3. Som avslutning på vandringen er det viktig med et felles møtested, gjerne med mat og drikke, for at alle deltakere skal få oppsummere sine tanker fra øvelsen. Disse refleksjonene må også bli notert ned, slik at de kan inngå i analyse og videre arbeid.

Materialer: Oversiktsark med tema eller spørsmål, notatblokk, skriveredskaper, et møtested, mat og drikke.

Dybdeintervjuer

Tid: Ca. 60 minutter + etterarbeid

Formål: Få dybdegående innsikt i hvordan beboere opplever og tenker sitt sted, f.eks sitt bomiljø. Denne intervjuformen gir dybdekunnskap om hendelser, hendelsesforløp, meninger, vurderinger, argumenter, beslutninger, tiltak og utviklingstrekk.

Steg-for-steg:

1. Lag en intervjuguide med åpne spørsmål, for å sikre at dere får snakket om alt som er viktig for boligen og bomiljøet.
2. Informer intervjudeltakerne om deres personvernrettigheter og prosjektet du arbeider med.
3. Intervjuet gjennomføres som en samtale som gir rom for at uventet informasjon og kunnskap kan komme frem – temaer som vi ikke visste var viktige å belyse i forkant av intervjuet, kan dermed bli belyst. Vi anbefaler en til å gjennomføre intervjuet og en til å ta notater fra intervjuet, med mindre det tas opptak fra intervjuet.
4. Sett av tid til å renskrive notater eller lydopptak fra intervjuet.
5. Innsikt fra dybdeintervju gir verdi når de i etterkant blir analysert og sett i sammenheng med hverandre, og det prosjektet som man arbeider med.

Materialer: Intervjuguide, notatbok, skriveredskap, evt. lydopptaker.

Verksted for utvikling av innbyggerreise

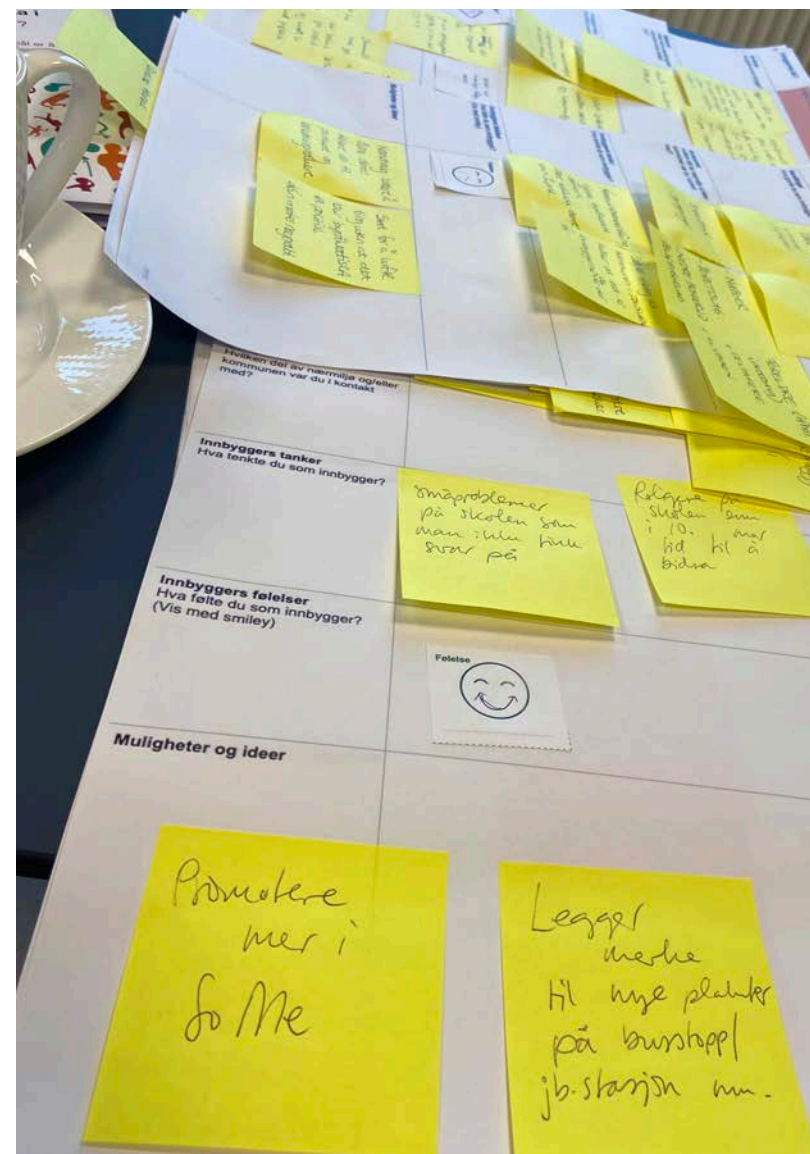
Tid: 90 minutter

Formål: Kartlegge innbyggers forskjellige "reiser", fra før noe har skjedd, underveis at noe skjer, til etter at noe har skjedd. Det kan være en reise fra gammel til ny bolig, fra uengasjert innbygger til engasjert innbygger, eller andre prosesser som innbyggerne har opplevd.

Steg-for-steg:

1. Forbered store skjema, med tema og spørsmål knyttet til de forskjellige aspektene av innbyggerreisen før, under og etter: Handlinger, møtepunkt, tanker, følelser og ideer.
2. Gjennomfør verkstedet todelt, så den ene halvdel av deltakerne starter med å intervju den andre halvdel, to og to, basert på tema og spørsmål i skjemaene. Etter at halvdel av tiden har gått bytter deltakerne fra å gjennomføre intervju til å bli intervjuet. Den som intervjuer skriver opp svarene på post-it-lapper som festes på skjemaet. Hvis det er en mindre gruppe som deltar på verkstedet kan fasilitatorer intervju innbyggerne.
3. Samle og systematiser post-it-lappene, for å lage ferdig utarbeidede innbyggerreiser, basert på innsiktene fra verkstedet.

Materialer: Skjema for å kartlegge, post-it-lapper, skriveredskaper.

SWOT-analyse

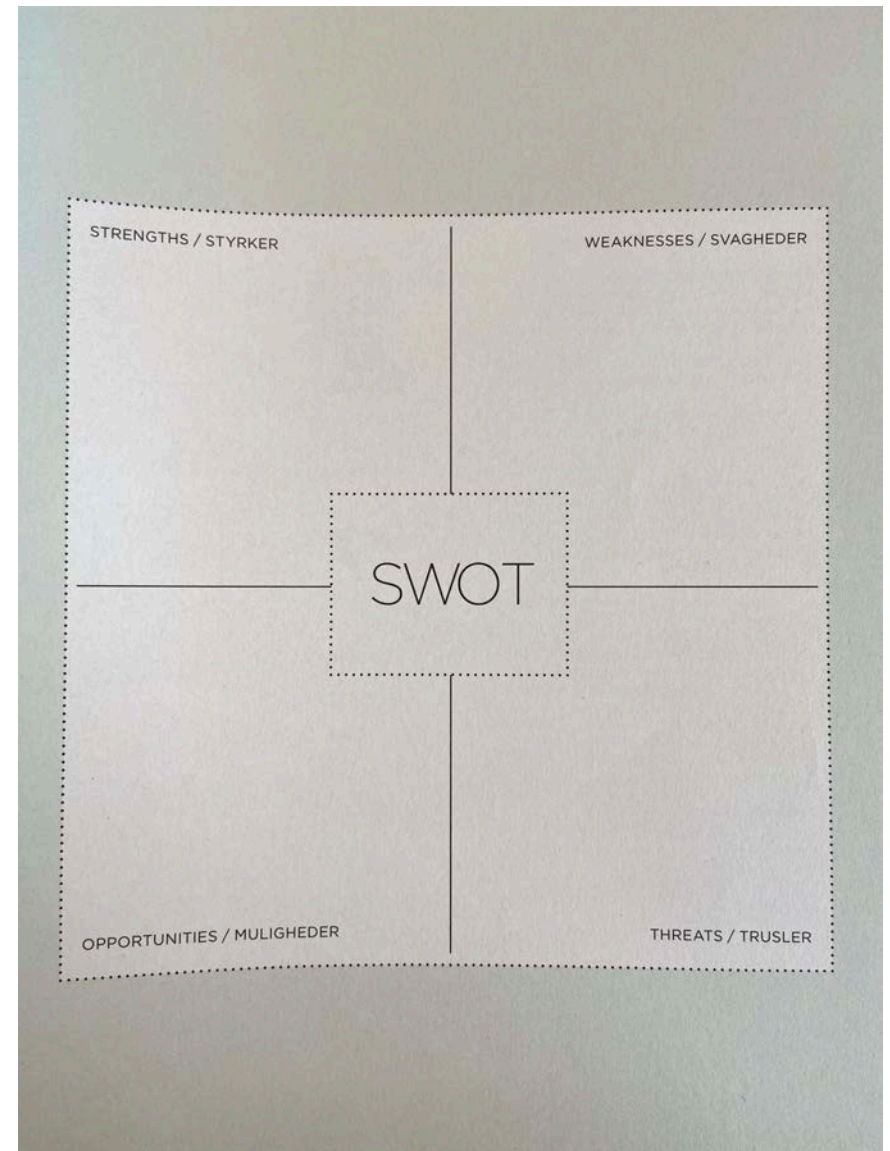
Tid: 40 - 60 minutter

Formål: SWOT-analysen kan brukes for å analysere en situasjon eller en problemstilling. Analysen fokuserer på styrker (**S**trengths), svakheter (**W**eaknesses), muligheter (**O**pportunities) og trusler (**T**hreats). Styrker og svakheter relaterer seg til den interne situasjonen i organisasjonen eller prosjektet. Muligheter og trusler kan ses som noe eksternt utenfor organisasjonen. I utvikling av boliger- og nabolag kan analysemetoden benyttes i etableringen av nye samarbeid.

Steg-for-steg:

1. Sørg for at flest mulig av de relevante samarbeidspartnerne deltar i analyseoppgaven.
2. Print SWOT-skjemaet i stort format.
3. Del deltakerne opp i mindre grupper som diskuterer de fire analysepunktene. Varier evt. oppgaven ved at gruppene får kort tid til å skrive ned punkter i hver av rutene. SWOT-skjemaet kan sendes rundt til de andre gruppene, så andre jobber videre ut ifra det som allerede har kommet opp.
4. Felles oppsummering. Hva er viktigst? Hva har vi lært?

Materialer: SWOT-skjema i stort format (kan tegnes for hånd), skriveredskaper, klokke til tidsstyring.

TAKK TIL ALLE DELTAKERE I INNBYGG!

Tusen takk til prosjektkommunene **Nittedal** og **Drammen** som har tatt seg tid til å delta i prosjektet!

En stor takk til alle **innbyggere, innbyggerrepresentanter, politikere** og **ansatte** i Nittedal og Drammen som har deltatt i undersøkelser og kartlegginger i forbindelse med INNBYGG. Det er oss sammen som har funnet frem til innsiktene som er presentert i denne rapporten.

Takk til **Husbanken** som gjennom midler til boligsosiale tiltak har gjort prosjektet INNBYGG mulig å gjennomføre. Vi vil sist, men ikke minst, takke våre kontaktpersoner i Husbanken som har deltatt i møter, verksteder og felles samling med de to prosjektkommunene!

